

ARTEMIS JOUKOWSKY

PRAŽSKÁ MISIA

MOTÝL

SKUTOČNÝ
PRÍBEH

PRAŽSKÁ
MISIA

ARTEMIS JOUKOWSKY

PRAŽSKÁ MISIA

S predslovom Kena Burnsa

VYDAVATELSTVO MOTÝL

DEFYING THE NAZIS: THE SHARPS' WAR

Copyright © 2016 by Artemis Joukowski

All rights reserved.

Translation © František Kôpka 2018

Design © Motýl design 2018

Cover design © Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo

Slovak edition © Vydavateľstvo Motýl 2018

ISBN: 978-80-8164-165-7

— PREDSLOV —

Mnoho ľudí za mnou chodí s ponukami spolupráce na filmoch, ale zvyčajne ich musím odmietnuť z jednoduchého dôvodu, že sa naplno venujem viacerým vlastným projektom. Keď mi môj priateľ Artemis Joukowsky poslal prvotnú, veľmi nahrubo spracovanú verziu svojho dokumentu, ktorý – podobne ako táto kniha – rozpráva úžasný a zväčša neznámy príbeh jeho starých rodičov, unitárskeho duchovného Waitstilla Hastingsa Sharpa a jeho manželky, sociálnej pracovníčky Marthy Sharpovej, predpokladal som, že odpoviem rovnako. Kým väčšina ľudí v predvečer druhej svetovej vojny utekala preč, Sharpovci sa vybrali naproti, slovami Winstona Churchilla, „blížiacej sa búrke“. Pomohli pri úteku mnohým ľuďom, z ktorých by inak viacerí nepochybne zahynuli vo vojne alebo počas holokaustu.

Súhlasil som, že si film pozriem, pričom som očakával, že po niekoľkých minútach dôjdem k záveru, že tento projekt nie je pre mňa. Opak bol pravdou. Ukázalo sa, že ide o mimoriadny, hoci ešte neopracovaný klenot. Zaujímam sa iba o príbehy, ktoré hovoria o nás a prehovárajú priamo k nám. Otázka *Kto sme?* je hnacím motorom všetkej mojej tvorby. Teraz som mal pred sebou príbeh, ktorý odpovedal na túto základnú otázku napínavým, podmanivým a nečakaným spôsobom.

Sharpovci boli výnimočný pár. Okrem toho, že ich príbeh je bezpochyby hrdinský, je tiež veľmi komplexný a plný nuáns. Je v ňom množstvo nečakaných zvrátov a nebezpečných situácií. Vyžadovalo si osobnú odvalu a silný pocit morálnej zodpovednosti vychádzajúci z unitárskej viery, aby sa postavili nebezpečenstvám, ktoré ich čakali, a aby pre pomoc zúfalým utečencom obetovali zo svojich osobných životov tak veľa. Títo dvaja „obyčajní“ ľudia – duchovný a jeho žena, otec a matka – zanechali tichý, pohodlný a bezpečný svet massachusettského Wellesley Hills a vymenili ho za predvojnovú Prahu a neskôr vichistické Francúzsko, kde si osvojili špionážne praktiky, aby dokázali prejsť nacistom cez rozum. Používali kódy, naučili sa odhaliť a zneškodniť odpočívacie zariadenie, striasť sa agentov nasadených na ich sledovanie, prechádzať fašistickým byrokratom cez rozum, prať peniaze (Waitstillova špecialita) a prevádzať do bezpečia kohokoľvek od batoliat po takzvaných *Kulturtragers*, teda nositeľov kultúry – umelcov, intelektuálov a vedcov z Hitlerovho zoznamu hľadaných osôb. Nič z toho sa určite neučí na teologických fakultách!

A tak som prekvapil sám seba – a pravdepodobne aj Artemisa –, keď som súhlasil, že mu pomôžem. Čoskoro ma projekt pohltil nielen ako poradcu, ale stal som sa aj jeho spolurežisérom a výkonným producentom. Plne som sa ponoril do príbehu Sharpovcov, ktorý je fascinujúci a vskutku americký.

Žijeme v takej narcistickej dobe, že je veľmi ťažké priblížiť rozhodnutie pastora Sharpa a pani Sharpovej, tak hlboko spätých so svojou cirkvou, kongregáciou, komunitou a rodinou, vzdať sa pohodlia a bezpečia, aby vo vojnu zmietanej Európe viedli uprostred každodenných hrôz a biedy dvojaké životy pre záchranu životov cudzích ľudí.

Kniha *Pražská misia* vás vďaka všetkým prvkom veľkého príbehu vtiahne do deja a pohltí. Budete sa pýtať: Chytí ich

nakoniec tajná polícia? Zatknu ich? Alebo azda zabijú? Komu môžu dôverovať? Aké riziko budú ochotní podstúpiť? Zachránia napokon týchto ľudí?

Kniha sa číta ako špionážny román, ale všetko v nej je pravda.

Pražskú misiu som však nazval aj americkým príbehom. Dôvod je ten, že skúma vzácnu úroveň charakteru – schopnosť nesebecky sa obetovať pre väčšie dobro –, ktorú sme v našej krajine vždy obdivovali a oslavovali. Abraham Lincoln to vo svojom prvom inauguračnom prejave nazval „lepšími anjelmi našej povahy“. Sharpovci videli, že treba niečo spraviť, a jednoducho sa do toho pustili. Ich cieľom bolo zachrániť nepriateľov nacistov a obeť ich ideológie. Nešlo im o osobnú slávu. Robili len to, čo bolo správne.

Ich príbeh tiež transformuje a prehlbuje naše chápanie holokaustu. Je desivé predstaviť si šesť miliónov obetí, no toto obrovské číslo nás vzdaluje od uvedomenia si plnej reality individuálneho utrpenia a zvádza nás k istej necitlivosti. Dochované záznamy dokladajú, že Sharpovci zachránili vyše sto ľudí. Keďže mnoho dokumentov sa stratilo, toto číslo je v skutočnosti pravdepodobne ešte vyššie. V porovnaní so šiestimi miliónmi zavraždených židov či hrôzostrašným číslom 60 miliónov ľudí, ktorí v druhej svetovej vojne prišli o život, sa môže akékoľvek číslo zdať len ako nepatrný zlomok.

Je očividné, že bez individuálnej odvahy a osobnej iniciatívy sa veľké činy nedejú. Skutočné hrdinstvo je, keď niekto riskuje vlastný život, aby zachránil život iných.

Dá sa už len úprimne smútiť za tými, ktorí sa odtiaľ nevrátili živí, a za tými, ktorých nebolo možné zachrániť.

Waitstill a Martha nám prostredníctvom svojej angažovanosti a skutkov pomáhajú pochopiť základné povinnosti, ktoré máme voči sebe navzájom. Martha raz povedala, že ani

ona, ani Waitstill sa nepovažovali za nič viac ako obyčajných ľudí a že ktokoľvek iný by na ich mieste konal rovnako. Ťažko uveriť, že všetci by konali rovnako, ale Waitstillov a Marthin výnimočný príbeh nám ukazuje, prečo by sme sa o to mali aspoň usilovať.

KEN BURNS

— ÚVOD —

Tú chvíľu si pamätám celkom jasne.

Bolo to v roku 1976 po tom, ako som nastúpil do prvého ročníka Allenovej-Stevensonovej školy v New York City. Jedno popoludnie som sa len tak mimochodom zmienil mame, že John Pariseau, náš učiteľ dejepisu a náuky o spoločnosti, nám zadal písomnú prácu na tému morálna odvaha s tým, že naša písomná práca mala vychádzať z osobného rozhovoru.

Moja matka mi len tak mimochodom odporučila, aby som sa pozhováral s jej rodičmi o tom, čo zažili v Európe počas druhej svetovej vojny. „Zohrali významnú úlohu pri záchrane židov a ďalších ľudí pred nacistami,“ povedala. „Z ich rozprávania môžeš určite napísať zaujímavú prácu.“

Čože? Na chvíľu som stratil reč – čo je v mojom prípade pomerne nezvyčajné. „Starká a starký Sharpovci?“ vyjachtal som. „Žartuješ!“

„Vôbec nie,“ odpovedala. „Chod' za nimi. Porozprávajú ti o tom.“

Bolo to, akoby povedala, že moji starí rodičia Waitstill a Martha Sharpovci vynašli liek proti detskej obrne, vymysleli džez či postavili mrakodrap Empire State Building. Waitstill Hastings Sharp, ako znie celé meno môjho starého otca, bol unitársky pastor na dôchodku a o druhej svetovej vojne sa

predo mnou nikdy ani len nezmienil, tobôž aby spomenul, že v nej zohral nejakú úlohu. Rovnako ani Martha, s ktorou boli už dávno rozvedení. Bolo pre mňa ťažké predstaviť si ich spoločne, nieto ešte ako nebojácne duo zúčastňujúce sa na nepriateľskom území nebezpečných záchranných misií. Predstava, že títo skromní ľudia boli jedni z hrdinov holokaustu, ma udivovala a dychtil som dozvedieť sa viac.

Keďže pre potreby práce bolo nepraktické robiť rozhovor s obidvoma naraz, rozhodol som sa, že sa najprv sústredím na mamku mamku, ako sme ju my vnúcatá odjakživa volali, ktorá bývala v budove obloženej hnedým pieskovcom na East Eightieth Street neďaleko Metropolitného múzea umenia len niekoľko minút peši od nášho bytu. Presne ako tvrdila mama, starká mi potvrdila, že sa so mnou veľmi rada porozpráva. O niekoľko dní som sa k nej dostavil na naše prvé interview. V tom čase mala sedemdesiatjeden rokov, bola štíhla, elegantná a krásna ako vždy. Bol to jeden z najsrdečnejších ľudí, akých som poznal. Stará mama mala schopnosť vyvolať v človeku dojem, že k nemu cíti najväčšie sympatie bez ohľadu na to, kto bol ešte v miestnosti.

Privítala ma vo dverách a zaviedla do izby, kde si ma posadila oproti sebe za stôl, takže to vyzeralo ako počas formálneho rozhovoru. Vybral som svoj kazetový magnetofón, zapol ho, pozrel sa na ňu a povedal niečo ako: „Porozprávaj mi, čo ste so starkým robili počas vojny.“

Zoširoka sa na mňa usmiala a začala pomaly rozprávať o januárovej noci roku 1939, keď sa so starým otcom Sharpom na svoje veľké prekvapenie dozvedela, že ich vybrali, aby sa zúčastnili na úplne prvom projekte medzinárodnej pomoci organizovanom unitárskou cirkvou. Cieľom misie bolo poskytnúť pomoc ohrozeným občanom Československa. Postupne rozprávala s čoraz väčším oduševnením a zahŕňala ma

úžasnými príbehmi zo šesťmesačného pobytu s Waitstillom v nacistami okupovanom Československu. Neskôr hovorila o vichistickom Francúzsku, severnej Afrike, Izraeli a Strednom východe.

Martha mi opisovala horúčkovitú snahu v súvislosti so zabezpečením cestovných povolení pre sociálnych demokratov, židov, umelcov, filozofov a dlhý zoznam ďalších ľudí, ktorým by v prípade, že sa im nepodarí utiecť, hrozila istá smrť. Spomínala rôzne zúfalé kroky, ktoré s Waitstillom podnikali, aby vytrhli týchto ľudí, inak odsúdených na záhubu, z nacistických pazúrov. Opisovala, aké povznášajúce bolo, keď uspeli, a aké deprimujúce, keď neuspeli.

Naučila ma tiež čosi zo základov špionáže – ako písať šifrovane, ako si dať pozor na tých, ktorí vás sledujú, čo robiť s odpočúvaným telefónom a ako posúdiť, komu sa dá dôverovať a komu nie. Niekedy som si musel pripomínať, že rozprávačom je moja dobrosrdečná stará mama a nie nejaký tajný agent na dôchodku.

Žasol som nad tým, čo spolu s Waitstillom dosiahli, a čudoval sa, že do tej chvíle som o ich odvážnych činoch nič nevedel. Spýtal som sa jej, prečo o tom ona ani nikto iný z rodiny nehovoril. Len nad tým mávla rukou, akoby to, že riskovala život pre neznámych ľudí či hovorila cudzími jazykmi v cudzom a nepriateľskom svete tisícky kilometrov od domova, nebolo hodné debaty, a už vôbec nie uznania.

Bolo to jednoducho niečo, čo bolo treba spraviť.

Rozprávali sme sa spolu viac ráz a z týchto rozhovorov vznikla osemstranová práca s názvom *Otázka viery*, za ktorú som od pána profesora Pariseaua dostal jedinú jednotku počas svojho stredoškolského štúdia.

Samozrejme, bolo mi jasné, že Martha sa zamerala len na najdôležitejšie momenty. A hoci tie boli vzrušujúce,

uvedomil som si, že boli častou oveľa hlbšej a rozsiahlejšej ságy. Čím viac som o tom premýšľal, tým viac som si uvedomoval, že je len na mne, aby som svetu pripomenul tento dôležitý príbeh.

Po strednej škole som pokračoval v štúdiu na Hampshire College v massachusettskom Amherste, ktorý je vzdialený asi 40 kilometrov od Greenfieldu, kde vtedy Waitstill býval. Život reverenda Sharpa bol po jeho odchode do dôchodku v roku 1972 pomerne obmedzený, čiastočne ako dôsledok chorľavosti spôsobenej vekom. Už nebol taký plecnatý, silný a rozhodný, ako vždy vyzeral na fotografiách, hoci stále nosil typické okuliare s tenkým rámom.

Waitstill každé ráno čítal *New York Times*, sledoval správy s Walterom Cronkiteom a čítal množstvo historickej literatúry faktu a životopisov so špeciálnym dôrazom na druhú svetovú vojnu a príčiny jej vzniku. Obzvlášť ho zaujímali knihy o nástupe Hitlera k moci.

Keďže vyrastal na farme, naučil ma tiež kompostovať.

V nedeľu sme spoločne chodili do kostola a často sme debatovali o náboženstve, viere a jej úlohe tak v jeho pracovnom, ako aj osobnom živote. Aj na dôchodku ho pozývali kázať. Na niekoľkých z týchto kázni som sa zúčastnil a hlboko na mňa zapôsobili. Každá bola veľmi premyslená a silná. Ich spoločnou témou bola potreba hľadania potešenia v službe iným. Keďže presne týmto hľadaním som sa v tom čase v duchu veľa zaoberal, pozorne som počúval jeho slová.

Zdalo sa, že minulosť ho zaujíma iba do tej miery, do akej osvetľovala prítomnosť. Keď som sa ho spýtal na humanitárne misie v Európe, ochotne mi o nich porozprával. Doplnil niekoľko bielych miest v Marthinom rozprávaní, pridal niekoľko vlastných príbehov, ktoré dokazovali jeho odvahu, hoci podobne ako Martha nesúhlasil s mojím názorom, že

s Marthou sa im za ich výnimočnú obetavú prácu nedostalo dostatočné uznanie.

Podobne ako Martha, aj on vnímal ich skutky ako niečo, čo bolo jednoducho potrebné spraviť.

Ja som to videl inak. Samozrejme, že som bol na nich hrdý. Bol som pyšný na to, že som ich vnuk, a bol som presvedčený, že ich príbeh treba vyrozprávať. Mojm cieľom bolo vziať si z Marthy a Waitstill a z ich životov príklad, no tiež som chcel, aby poslúžili ako príklad aj pre novú dobu.

Obidvaja prízvukovali, že ak malo z holokaustu plynúť nejaké ponaučenie, tak to, že ustupovanie zlu, akým bol nacizmus, a jeho ignorovanie je morálne zlé a v podstate garantuje, že vo svojom dôsledku povedie k veľkému utrpeniu. Martha a Waitstill to videli na vlastné oči a zažili na vlastnej koži.

Napriek tomu neskoršie skúseností s ľuďmi ako Pol Pot v Kambodži, Slobodan Milošević na Balkáne či s vraždením v Rwande, Kongu a Dárfúre ukazujú, že každá generácia potrebuje dostať túto lekciu nanovo. Sharpovci svojím príkladom demonštrovali fundamentálnu vieru, že morálny imperatív postaviť sa zlu, kdekolvek sa objaví, platí tak pre jednotlivca, ako aj pre celú spoločnosť. Nedokážem si predstaviť dôležitejšie poslanstvo, ktoré by som mal preniesť z ich generácie do svojej, ako aj do tých ďalších.

Žiaľ, Waitstill zomrel ešte predtým, ako som sa s ním pustil do systematických rozhovorov. Martha ho prežila o šesťnásť rokov, no jej pamäť padla nenávratne za obeť stareckej demencii skôr, ako som jej príbeh stihol zachytiť a plne zaznamenať.

Zdalo sa, že ďalej sa už nepohnem, keď sme krátko po jej smrti v roku 1999 objavili medzi jej súkromnými vecami hotový poklad pozostávajúci z dokumentov, fotografií a osobných predmetov, z ktorých najstaršie pochádzali ešte z čias jej

štúdií. Rozsiahly a rôznorodý archív tvorí všetko možné od osobnej korešpondencie, oficiálnych správ, fotiek a máp, ručne písaných poznámok, kalendárov, diárov, hotelových účtov, ústrižkov lístkov, divadelných programov a ďalších suvenírov z Marthiných a Waitstillových ciest. V zbierke sa tiež nachádzajú veľmi dojemné odkazy, ktoré si posielali.

Dokopy viac než dvestotisíc týchto a ďalších dokumentov, ktoré som objavil pri svojom výskume, sú v digitálnej podobe uchované v Pamätnom múzeu obetiam holokaustu Brownovej univerzity, v knižnici Divinity School Harvardovej univerzity a Centre pre štúdium holokaustu a genocídy Keenskej štátnej univerzity v New Hampshire, ktoré na počesť Lestera a Normy Cohenovcov nesie ich meno. Mnohé informácie v tejto knihe pochádzajú z týchto primárnych zdrojov, ako aj z Marthinho a Waitstillovho rozprávania zaznamenaného v roku 1978, Waitstillovej nepublikovanej autobiografie, niekoľkých Marthiných nezverejnených rukopisov, ale tiež zo zvukových a filmových nahrávok rozhovorov s tými, ktorí ich poznali, či s tými, ktorým pomohli.

Počas výskumu sa postupne vynáral obraz Sharpovcov ako typických Američanov, v tom najlepšom a najvernejšom zmysle slova. Boli vytrvalí optimisti, ale tiež realisti, boli nebojácni, ale nevrhali sa bezhlavo do nebezpečenstva, boli tiež vynachádzaví a bystrí, statoční, ale čo je ešte dôležitejšie, rozhodní a neúnavní v práci. Vytrvali vo vytýčenej ceste napriek strachu a hnevu, frustrácii, utrpeniu, tragédiám a nespočetným situáciám, pri ktorých človeku tuhla krv v žilách a život visel na vlásku. Počas tohto všetkého ich držala nad vodou plnosť ducha, ktorú prežívali o to viac, čím nižšie nad nimi visela hrozba smrti.

Pre nich boli dôležité jednoduché pravdy. Pamätám si, ako mi Martha počas života často kládla nádhernú a provokatívnu otázku: „Čo dôležité chceš spraviť vo svojom živote?“

Naučil som sa na túto otázku odpovedať mnohými spôsobmi, ale ako vnuk Sharpovcov som si vytýčil za celoživotný cieľ postarať sa, aby sa na ich prácu a životy nikdy nezabudlo. Marthine a Waitstillove činy a úspechy sú hodné našej úcty a ich odvaha a princípy si zaslúžia náš obdiv, aby sme tak dokázali vybudovať spravodlivejšiu spoločnosť. Príbeh Marthy a Waitstill Sharpovcov si zaslúži pozornosť, preto vám ho teraz vyrozprávam.

Nie je pre mňa nič dôležitejšie.

ARTEMIS JOUKOWSKY
august 2016

Osemnásty v poradí

V jeden chladný zimný nedeľný večer roku 1939 sa ustatý reverend Waitstill Sharp práve usadil pred kozub, keď zazvonil farský telefón.

Pán Sharp chvíľu uvažoval, či ho má zodvihnúť.

Mal za sebou vyčerpávajúci deň Pána, ktorý sa začal tradičnou kázňou – sugestívnou, premyslenou a miestami poetickou –, prednesenou pred zhromaždením veriacich unitárskej náboženskej obce vo Wellesley Hills v štáte Massachusetts na západ od Bostonu. Potom odučil hodinu náboženstva a napokon väčšiu časť zimného dňa prebrodil v snehu cestou za svojimi farníkmi, poväčšine staršími ľuďmi, ktorí už nevychádzali z domu. Po západe slnka bol Sharp unavený a nechcelo sa mu opustiť teplo a pohodlie kozuba.

„Prosím?“ zodvihol napokon telefón, aby prijal telefonát, o ktorom bude do konca života hovoriť ako o „najzávažnejšom telefonáte v mojom živote“.

„Dobrý večer, Waitstill!“ ozval sa hlas, ktorý reverend Sharp okamžite spoznal. Patrila Everettovi Bakerovi, viceprezidentovi Americkej unitárskej spoločnosti a členovi jeho kongregácie.

Pán Baker prešiel hneď k veci.

„Počuj, Waitstill, ak nie ste s Marthou po celom dni príliš unavení, nezastavili by ste sa u nás na kus reči?“

Bakerova žiadosť, ku ktorej nič ďalšie nepridal, ho prekvapila. Po prezidentovi Americkej unitárskej spoločnosti Frederickovi Mayovi Eliotovi bol Baker druhou najvplyvnejšou osobou medzi unitármi. Waitstill Sharp bol vychádzajúcou hviezdou v rámci hierarchie, ale vo veku tridsaťsedem rokov bol relatívnym nováčikom v úrade pastora, keďže viedol len svoju druhú farnosť. *Prečo ma Bakerovci tak nečakane požiadali, aby som sa s Marthou u nich hneď teraz zastavil?* premýšľal.

Ani tridsaťtriročná Martha Sharpová, s ktorou bol Waitstill ženatý desať rokov, netušila, čo je za tým, ale aj u nej to vzbudilo zvedavosť. Zavolala dievča od susedov a poprosila ho, aby im postrážilo ich dve deti, sedemročného Hastingsa a dvojročnú Marthu Content, a potom sa s manželom vybrala do zimného večera, dumajúc, čo môže byť také naliehavé.

Ev Baker ich nesklamal.

Usadil Marthu a Waitstilla v obývačke a oznámil im, že najvyššie authority cirkvi – menovite prezident Eliot a predsedníctvo Americkej unitárskej spoločnosti – ich vybrali, aby im zverili jedinečnú a historickú úlohu. Waitstill a Martha mali čo najskôr odcestovať do Európy, kde sa mali v obklúčenom Československu ohrozovanom nacistickým Nemeckom ujať humanitárnej misie. Baker im prezradil, že v stoštrnásťročnej histórii Americkej unitárskej spoločnosti sa americkí unitári takýmto spôsobom ešte nikdy neaktivizovali. Podľa jeho slov vybrali Sharpovcov ako vykonávateľov „prvého vystúpenia proti zlu, pre ktoré sa ich denominácia rozhodla“.

Waitstill bol dostatočne dôvtipný na to, aby vedel, že sa ho snažia nalákať peknými slovami podobne ako obchodník kupujúceho. Ako zapáleného internacionalistu, či už vierou,

alebo osobným presvedčením, ho však myšlienka podania pomocnej ruky Československu zaujala, hoci existovali prekážky, ktoré sa zdali byť neprekonateľné.

Okrem toho, že musel myslieť na svoje dve malé deti a farnosť, on ani Martha nevedeli nič o humanitárnej práci tohto typu (a už vonkoncom nie v potenciálne vojnovnej zóne). Sharpovci však voči nacistom prechovávali hlboký odpor a náhla príležitosť postaviť sa im zoči-voči namiesto toho, že proti nim burcovali iba z kazateľnice, predstavovala pre nich silné pokušenie.

S Marthou pozorne počúvali Bakerovo vysvetlenie zrodu myšlienky misie v jeseni predchádzajúceho roka. Koncom septembra 1938 unitárskych lídrov šokovalo a pobúrilo uzavretie Mníchovskej dohody, v ktorej Briti a Francúzi prakticky prenechali Sudety nacistom.

Mníchovská dohoda bola ďalším z pomýlených krokov politiky ústupkov, ktorú britský ministerský predseda Neville Chamberlain uprednostnil pred konfrontáciou s Hitlerom a postavením sa jeho rozpínavosti. Chamberlain, ktorý bol zhodou okolností unitár, podľa vlastných slov veril, že ústupky prinesú „mier našej dobe“. Nasledujúce udalosti však ukázali, ako tragicky sa mýlil.

Zrada, ktorá sa odohrala v Mníchove, zasiahla medzinárodne zmýšľajúce vedenie Americkej unitárskej spoločnosti a množstvo amerických unitárov zo šesťdesiatitisícovej komunity viac než väčšinu ich spoluobčanov. Domáci odpor k surovosti a obrovské straty, ktoré priniesla prvá svetová vojna, vytvárali silné izolacionistické nálady, ktorých výrazným hlasom bol Charles Lindbergh, jeden z popredných zástancov myšlienky Amerika predovšetkým. Pozornosť väčšiny Američanov sa navyše príliš sústreďovala na pretrvávajúce dôsledky Veľkej hospodárskej krízy, než aby ich trápili udalosti na druhej strane Atlantiku.